

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Katarina Roos

Förbundsordföranden har ordet samt intervju med en pristagare

av Katarina Roos

INLEDNING

Vid det senaste årsmötet valdes Douglas Brommesson till ny ordförande för Statsvetenskapliga förbundet efter avgående Patrik Hall. Douglas är professor i statsvetenskap vid Linnéuniversitetet, men var under många år verksam vid Lunds universitet och disputerade innan dess vid Göteborgs universitet. Som traditionen bjuder har Douglas skrivit en text till förbundssidorna.

Vid årsmötet annonseras också traditionsenligt Statsvetenskapliga förbundets pris för bästa uppsats i *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vinnare blev denna gång Martin Ericsson, som författat uppsatsen ”Partierna, rösträtten och medborgarskapet. Riksdagsdebatten om utlandssvenskars och icke-medborgares rösträtt efter år 1921” och som publicerades i *Statsvetenskaplig tidskrift* nr 2/2020. Martin är docent i historia vid Lunds universitet. Jag tog kontakt med Martin för en intervju om artikeln och hans forskning. Ett referat från den intervjun följer efter att ordföranden haft ordet.

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

När jag läste min grundutbildning i statsvetenskap runt millennieskiftet trodde vi oss studera en öppen värld. Kurserna handlade om hur demokratin kunde spridas på mest effektiva sätt, hur ickestatliga organisationer kunde bidra till att fördjupa demokratin och till implementering av politiska beslut, samt hur den liberala zonen av fria stater skulle fortsätta

expandera genom frihandel och demokrati och snart göra den internationella politiken till en fredlig affär. Drygt 20 år senare är situationen en annan, med en pandemi som reser nya hinder, med en allvarlig säkerhetssituation i vårt eget närområde, och med en försvagad demokrati på många platser.

Min företrädare Patrik Hall konstaterade när han skrev sin hälsning som ordförande för Statsvetenskapliga förbundet att pandemin riskerade att bygga murar och att vi vid det tillfället ännu inte kunde se de fulla konsekvenserna av pandemin för vår verksamhet som statsvetare (Hall 2020). När jag något år senare skriver dessa rader kan vi fortfarande inte se de fulla konsekvenserna av pandemin. Vi upplever kanske i stunden att mycket av den dagliga verksamheten löper på och ibland till och med blivit mer effektiv med hjälp av digitala verktyg. Under perioder av hemarbete har vi kunnat sitta avskilt och fokusera på skrivarbete, vi har kunnat hålla seminarier över Zoom och många möten med kollegor från andra lärosäten har hållits utan lång restid. Samtidigt ser vi en annan sida, med mer negativa konsekvenser, inte minst för våra studenter. Även om rekommendationerna under lång tid medgivit undervisning på plats i lärosätenas lokaler är det, från min horisont, studenterna som i alla fall periodvis tagit de hårdaste smällarna. I skrivande stund har vi studentkullar som under nära två år levt under olika former av restriktioner med begränsade möjligheter till dynamiska seminariediskussioner, färre möjligheter till samtal med andra studenter eller lärare i pauser, och inte minst en stundtals mycket begränsad studiesocial miljö. Vi ser också, både för lärare och studenter, en begränsning i

det internationella utbytet, vare sig det sker genom fältarbete, konferenser eller utbytesstudier. Med färre möjligheter att mötas är det onekligen lätt att uppleva farhågan om högre murar som välgrundad.

Vi ser också hur pandemin leder till murar mellan stater. Mest konkret i gränskontroller mellan stater som annars haft sinsemellan öppna gränser, som i fallet med de nordiska staterna. Relaterat till de stängda gränserna har vi under delar av pandemin kunnat bevittna en misstro mellan politiska ledare från olika stater rörande andra staters pandemiåtgärder. Vårt eget nordiska närområde framstår dessvärre som ett illustrativt exempel.

Likväl är i skrivande stund inte pandemin det mest akuta hotet. Samtidigt som dessa rader skickas till redaktionen möts USA och Ryssland i Genève till samtal kring Rysslands förslag till säkerhetsfördrag. Ett förslag som för tankarna till Jaltakonferensen och dess uppdelning av Europa i stormakters intressesfärer. Borta tycks respekten vara för staters legala jämlikhet enligt folkrätten, för staters integritet i termer av erkända territoriella gränser, eller för rätten till självständiga beslut kring egna säkerhetsarrangemang. Hur de dramatiska skeendena i Ukraina och andra delar av den forna Sovjetunionen och dess dåvarande allierade kommer att utvecklas står möjligen mer klart när den här texten gått i tryck. Hursomhelst kan vi konstatera att också den säkerhetspolitiska situation vi sett utvecklas under vintern 2021/2022 resulterat i högre murar, mellan stater och mellan människor.

Inte sällan är det samma aktörer som driver på för konfrontation inom den internationella politiken som också driver på för att underminera etablerade demokratiers legitimitet. Genom olika forskningsansträngningar, inte minst genom det Göteborgsbaserade *Varieties of Democracy*, har vi empiriska data som visar på demokratins tillbakagång över betydande delar av världen. Vi ser murar byggas upp mellan demokratiska och ickedemokratiska stater och vi ser också hur en underminerad demokratisk legitimitet leder till murar inom stater.

Jag tecknar måhända en dystert bild, verkligheten är alltid komplex och det finns säkert kollegor som hade kunnat peka på mer positiva exempel. Likväl ter sig den bild jag fick mig till del som student och som jag gärna instämde i, med en öppen och allt fredligare värld bestående av en expanderande zon av demokratier, som en alltmer avlägsen utopi.

Oavsett om vi tecknar en ljus eller mörk bild av samtiden lämnar de snabba förändringarna oss statsvetare med stora utmaningar. Gamla sanningar omprövas i snabb takt, ännu äldre sanningar som redan förkastats övervägs igen. Vilka konsekvenser får detta för statsvetenskaplig utbildning och forskning? Jag tror att en konsekvens av snabba förändringar och komplexa utmaningar är att vi behöver slå vakt om ämnets pluralism och vår frihet att välja våra forskningsfrågor och de teoretiska och metodologiska verktyg vi anser vara bäst lämpade för att besvara frågorna. Med en bred statsvetenskap behåller vi möjligheten att adressera olika typer av forskningsfrågor och vi upprätthåller en beredskap för att kunna möta helt andra forskningsutmaningar än de som dominerar agendan idag.

Statsvetenskapliga förbundet vill vara en aktör som slår vakt om den akademiska friheten. Vid förbundets årsmöte 2021 beslutades om ett tillägg till stadgarna där en av förbundets uppgifter nu beskrivs som att "värna den akademiska friheten i forskning och undervisning". För förbundets styrelse innebär detta tillägg att vi nu i än högre utsträckning vill arbeta för att slå vakt om statsvetares akademiska frihet. En pågående diskussion i styrelsen är därför hur vi på bästa sätt kan göra det och här är naturligtvis alla inspel från förbundets medlemmar välkomna. I förlängningen ser jag detta som en uppgift för att värna ämnets bredd och hindra att också de inomdisciplinära murarna växer sig starka.

Douglas Brommesson är professor i statsvetenskap vid Linnéuniversitetet och ordförande för Statsvetenskapliga förbundet.

E-post: douglas.brommesson@lnu.se

REFERENS

Hall, Patrik, 2020. "Ordförande har ordet",
Statsvetenskaplig tidskrift 122(2), s. 267–268.

**PRISSET FÖR BÄSTA UPPSATS I
 STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT 2020 –
 MARTIN ERICSSON UNDERSÖKER
 KUNSKAPSLUCKOR I SVENSK HISTORIA**

Det var en mycket glad, överraskad och hedrad Martin Ericsson som jag nådde på telefon i mitten av november 2021. Martin berättar att arbetet med artikeln i *Statsvetenskaplig tidskrift* skett inom ramen för ett forskningsprojekt, "Allmän rösträtt? Rösträttens begränsningar i Sverige efter 1921". Det pågick under perioden 2018–2021 och finansierades av Vetenskapsrådet. Projektledare för projektet var Fia Sundevall, docent i ekonomisk historia vid Stockholms universitet. Projektet bestod av sex delstudier som genomfördes av olika forskare i historia och ekonomisk historia verksamma vid olika lärosäten. Det torde knappast ha gått någon förbi att den svenska rösträtten firar 100 år. Martin berättar att forskarna i projektgruppen ville berätta en mer nyanserad historia. "–Vi i projektgruppen har hela tiden känt att det finns någonting i den historiska berättelsen som skaver. Det tenderar att bli en berättelse om kamp, om kvinnors rösträtt och om arbetares rättigheter. Som att den svenska rösträtten infördes och så blev Sverige en demokrati, men så enkelt är det ju inte. Det framställs också som att det var en självklarhet hur rösträttens gränser skulle dras, men det var det ju inte heller". Martin berättar att rösträttsbestämmelser är dynamiska och föränderliga över tid. "–Alla demokratier har begränsningar av rösträtten", berättar Martin. "–De varierar från land till land, mellan olika kontexter, men också över tid. Vi ville ta ett samlat grepp kring detta eftersom det fanns väldigt lite skrivet i Sverige om detta".

Martins studie handlade om rösträtten i förhållande till medborgarskap. I artikeln konstaterar Martin att rösträttens gränser i

förhållande till medborgarskapet har förflyttats under 1900-talet. Utlandssvenskars (svenska medborgare bosatta utomlands) rösträtt blev en fråga på den politiska dagordningen först under 1950-talet och det var inte förrän i slutet av 1970-talet som de fick rösträtt till riksdagen utan tidsbegränsning. Tidigare hade rösträtten upphört efter ett visst antal år. Under första halvan av 1990-talet grundlagsskyddades också denna rätt. Ickemedborgares (myndiga icke-medborgare som vistas legalt i landet) rösträtt var en icke-fråga fram till 1960-talet. I mitten av 1970-talet fick de rösträtt i kommunal och landstingsval efter tre års bosättnings-tid, en gräns som i samband med Sveriges inträde i EU togs bort för EU-medborgare och medborgare i Norden men som kvarstår för övriga (Ericsson 2020).

Projektet resulterade i en bok med samma namn som projektet "Allmän rösträtt? Rösträttens begränsningar i Sverige efter 1921". Redaktörer för boken är Annika Berg, idéhistoriker vid Stockholms universitet och Martin Ericsson. I boken medverkar en rad forskare som studerat samtliga rösträttsbegränsningar och rösträttsutvidgningar som gjorts sedan 1921. Jag frågar Martin om det var ett medvetet val att publicera på svenska. "–Ja det var det", svarar Martin. "–Jag tycker det är viktigt att svenska forskare deltar i viktiga, intellektuella samtal och debatter och att vi inte exkluderar oss själva från sådana samtal genom att publicera på engelska. Det är viktigt att värna svenskan som ett levande vetenskapsspråk", berättar Martin. "–Som historiker är jag också van att skriva både på svenska och engelska. För att också kunna vara delaktig i internationella vetenskapliga samtal är det nödvändigt att publicera sig på engelska".

Martin berättar vidare att det finns en tradition bland historiker att publicera i *Statsvetenskaplig tidskrift*. "–Både historia och statsvetenskap är breda ämnen som kommunicerar väl med varandra. Jag tänkte att jag hade ett bidrag, och jag har haft stor glädje och nytta av statsvetenskapliga perspektiv i min

egen forskning. Det är tråkigt när forskare låser fast sig och håller sig alltför snävt inom sin egen disciplin. Båda våra ämnen berör stora samhällsfrågor, oavsett om det är samtida eller historiska perspektiv”, fortsätter Martin.

Under vårt samtal passade jag också på att fråga Martin om pågående forskning och han berättar då att hans huvudsakliga forskningsintresse är etniska minoriteter. Han disputerade 2015 på avhandlingen ”Exkludering, assimilering eller utrotning? ’Tattarfrågan’ i svensk politik 1880–1955”, som handlar om svenska myndigheters inställning till resande. Martin berättar att en anledning till att han intresserade sig för dessa frågor var att det i hans hemstad Jönköping finns en stor grupp människor som bär på minnen och erfarenheter av rasistiskt våld och diskriminering eftersom de tillhör gruppen resande. Nu jobbar Martin med det som han under intervjun beskriver som sitt drömprojekt. Titeln är ”Vetenskapen som försvann? Produktion, gränsdragning och cirkulation inom svensk rasforskning cirka 1935–1970”. Martin sökte och fick projektmedel från Vetenskapsrådet som hade en särskild utlysning av medel för forskning om rasism. Projektet pågår fram till 2023.

”De flesta känner nog till Rasbiologiska institutet som inrättades 1921. Vad många inte vet, är att det aldrig lades ner”, konstaterar Martin. Han berättar att tidigare forskning fokuserat på den forskning som bedrevs vid institutet under 1920- och 30-talen då Herman Lundborg var chef. Vad som hände efter 1935 har emellertid varit oklart. Det är den kunskapsluckan som Martin undersöker i projektet. Jag frågar Martin vilken typ av källmaterial som han arbetar med. Martin berättar att han fått tillgång till arkivmaterial från Rasbiologiska institutet och dess efterföljare, men även brevsamlingar som svenska

forskare donerat till universitet. Han har även identifierat ett antal, centrala forskare och följt deras vetenskapliga produktioner. Martin konstaterar att den svenska rasbiologiska forskningen förändrades efter 1935, men den upphörde inte under den studerade tidsperioden.

I slutet av intervjun frågar jag Martin om vilket som är framtidens drömprojekt och han berättar att hittills huvudsakligen ägnat sig åt 1900-tals historia, men att han gärna skulle vilja fördjupa sig i 1700- och 1800-talets svenska historia i allmänhet, och det svenska dödsstraffets historia i synnerhet. Därmed är cirkeln sluten. Föregående års pristagare Emma Ricknell, som intervjuades på förbundssidorna i nummer 1, 2021, med anledning av det, disputerade nämligen nyligen på en avhandling om lagstiftning kring dödsstraffet i amerikanska delstater.

För den som vill läsa mer finns referensen till Martins artikel i *Statsvetenskaplig tidskrift*, samt de nämnda publikationerna nedan.

REFERENSER

- Berg, Annika & Ericsson, Martin (red.), 2021. *Allmän rösträtt? Rösträttens begränsningar i Sverige efter 1921*. Göteborg & Stockholm: Makadam Förlag.
- Ericsson, Martin, 2020. ”Partierna, rösträtten och medborgarskapet. Riksdagsdebatten om utlandssvenskars och icke-medborgares rösträtt efter år 1921”, *Statsvetenskaplig tidskrift* 122(2), s. 133–160.
- Ericsson, Martin, 2020. “What happened to ‘race’ in race biology? The Swedish State Institute for Race Biology, 1936–1960”, *Scandinavian Journal of History* 46(1), s. 125–148.

Katarina Roos är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.
E-post: katarina.roos@umu.se

Prenumerera på Statsvetenskaplig tidskrift!
www.statsvetenskapligtidskrift.org